

บทที่ 4

กรณีศึกษาชุมชนตัวอย่าง คุณค่า ความงาม และ อนาคต

จากการศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะชุมชน พบว่าลักษณะชุมชนบริเวณทุ่งหลวงรังสิตมีพื้นฐานมาจากชุมชนที่มีฐานเศรษฐกิจอยู่ในภาคการเกษตรและการค้า ที่สำคัญคือการค้าข้าว ซึ่งแต่เดิมอาศัยการขนส่งทางน้ำเป็นสำคัญ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชุมชนจากชุมชนน้ำมาเป็นชุมชนบก จึงทำให้ชุมชนเดิมเสื่อมโทรมลงเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการได้อย่างสะดวก แต่ในขณะที่เดียวกันถึงแม้เวลาผ่านไปเนิ่นนานแต่คุณค่า และ ความงามของชุมชน ยังคงหลงเหลือสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี โดยทางคณะผู้วิจัยได้ทำกรณีศึกษาชุมชนตัวอย่างไว้ 2 ชุมชนคือชุมชนคลอง 3 รังสิตในด้านคุณค่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและชุมชนคลอง 12 ลำลูกกา ในด้านความงามทางกายภาพ

4.1 ชุมชนคลอง 3 รังสิต

4.1.1 ลักษณะตำแหน่งที่ตั้งชุมชนคลอง 3 รังสิต

แผนที่ 4.1 แสดงที่ตั้งคลอง 3 รังสิต

ชุมชนตลาดร้อยปีคลอง 3 รังสิตเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานกว่า 100 ปีตั้งอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองรังสิต โดยมีจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ประมาณ 50 กว่าครัวเรือน การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนจะเป็นลักษณะ เลียบฝั่งคลอง และ กระจายตัวทั่วไปในพื้นที่ สภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นพื้นที่สีเขียว นอกจากนี้ฝั่งตรงข้ามจะเป็นที่ตั้งของโครงการหมู่บ้าน

4.1.2 “คุณค่า” ชุมชนคลอง 3 รังสิต

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยได้ค้นพบ “คุณค่า” ของชุมชน หลายอย่างด้วยกันซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้านใหญ่ๆด้วยกันคือ

- 1) “คุณค่า” วัฒนธรรมและประเพณี
- 2) “คุณค่า” กายภาพและสถาปัตยกรรม
- 3) “คุณค่า” เศรษฐกิจ
- 4) “คุณค่า” เชิงประวัติศาสตร์

1. “คุณค่า” วัฒนธรรมและประเพณีความเชื่อ

ในด้านคุณค่าวัฒนธรรมและประเพณีความเชื่อของชุมชนคลอง 3 รังสิต สามารถสะท้อนออกมาได้ชัดเจนหลายด้านด้วยกัน เช่น ประเพณีและความเชื่อของชาวจีน และวัฒนธรรมการกิน

● ประเพณีและความเชื่อของชาวจีน

ภาพที่ 4.1 ศาลกันเด็กตกน้ำ คือตัวแทนของความเชื่อที่สืบทอดมาช้านานของชุมชน ภายในบริเวณชุมชนจะมี “ศาลกันเด็กตกน้ำ” อยู่ 4 แห่ง ตลอดแนวของชุมชนเก่า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเทพผู้ดูแลเด็กๆ จากคำบอกเล่า ศาลนี้ถูกตั้งขึ้นเนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ริมน้ำ และมีเด็กจมน้ำถึงแก่ชีวิตบ่อยครั้ง ตั้งแต่มีการตั้งศาลมา ก็ยังไม่เคยมีเด็กตกน้ำจนถึงขั้นเสียชีวิตอีกเลย

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 4.2 ศาลเทวดา ฟ้า ดิน เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมชาวจีนที่เข้มแข็งในชุมชน ศาลนี้ชาวชุมชนเชื่อว่าเป็นที่อาศัยของเทวดาผู้ปกป้องชุมชน
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ทั้งสองภาพคือตัวแทนของวัฒนธรรมและประเพณีความเชื่อของชาวจีนที่ได้รับการสืบทอดมานานของคนในชุมชน แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยที่เริ่มมีการขุดคลองรังสิตประยูรศักดิ์ คณะผู้วิจัยได้สอบถามถึงความสำคัญของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนทั้งสองแห่งก็ได้รับคำบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่คู่กับชุมชนมาตั้งแต่เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ถึงแม้ว่าศาลกันเด็กตกน้ำจะเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นภายหลัง แต่ก็มีมานานกว่าชั่วอายุคนแล้ว ท่านผู้เฒ่ายังเล่าอีกด้วยว่า ในวันสำคัญต่างๆ ของชาวจีนยังมีการจัดพิธีเช่น ไหว้ดวงสว่างอยู่เป็นประจำ และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชุมชน

● วัฒนธรรมอาหารการกิน

ภาพที่ 4.3 อาหารและขนม เช่น ขนมกุนเชียง (ออกเสียงตามที่ชาวชุมชนเรียก) ขนมเจ อาหารแบบจีนประเภทต่างๆ เช่น การทำเส้นบะหมี่ และเครื่องมือการทำเส้นบะหมี่แบบจีนโบราณและอุปกรณ์ทำขนมที่เป็นมรดกตกทอดในชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่แสดงถึงความเป็นชุมชนแห่งทุ่งหลวงรังสิตที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการเผยแพร่ หรือส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของจังหวัดปทุมธานี

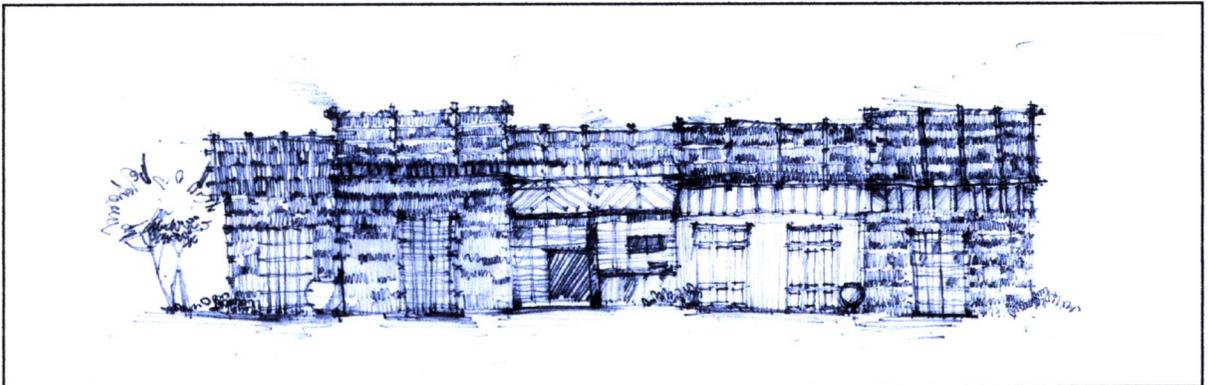
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2550

2. “คุณค่า” กายภาพและสถาปัตยกรรม

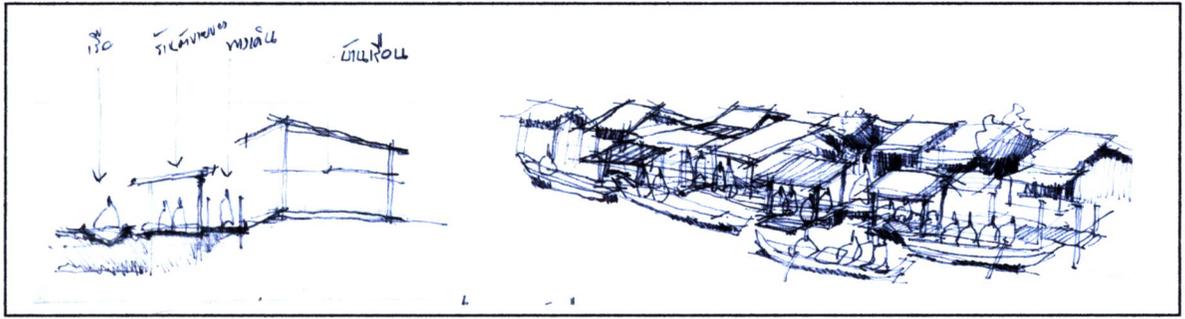
ในด้านคุณค่ากายภาพและสถาปัตยกรรมของชุมชนคลอง 3 รังสิต มีจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ประมาณ 50 กว่าครัวเรือน การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนจะเป็นลักษณะ เลียบฝั่งคลอง และ กระจายตัวทั่วไปในพื้นที่ สภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นพื้นที่สีเขียว

ภาพที่ 4.4 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเป็นบ้านทรงจั่ว 2 หลังต่อกัน ภายในแต่ละหลังอาจจะมีเหล่าเต็ง (ชั้นลอย) หรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในบ้านหลายหลังยังคงโครงสร้างแบบเดิมคือมีหลังคาเป็นเรือนเครื่องผูก โครงสร้างไม้ หลังคามุงจาก
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2550

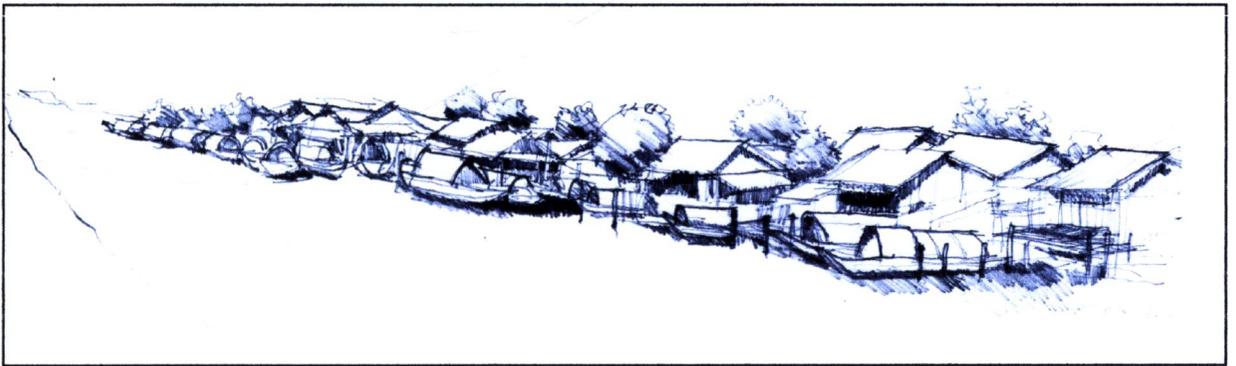

ภาพที่ 4.5 จากการที่คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม เพื่อให้นักศึกษาเข้าไปทำกิจกรรมและค้นหาเอกลักษณ์ของชุมชนด้วยการวาดภาพจากคำบอกเล่าของคนในชุมชน ทำให้ทราบว่า แต่เดิมนั้น ลักษณะของชุมชนเป็นห้องแถวไม้ หลังคามุงจาก โครงสร้างเป็นเครื่องผูกสร้างด้วยไม้ไผ่ ด้านริมน้ำเป็นร้านค้า มีทางเดินตรงกลางระหว่างบ้านและร้านค้าเป็นทางเดินสัญจร
ที่มา สมพงษ์ ต่งศรี , 2550

ภาพที่ 4.6 ลักษณะชุมชนจากคำบอกเล่า

ที่มา สมพงษ์ ส่งศรี , 2550

ภาพที่ 4.7 ภาพบรรยากาศของชุมชนเมื่อประมาณ 50-60 ปีที่แล้ว ที่นักศึกษาวาดตามคำบอกเล่าของคนในชุมชน ลักษณะของชุมชนบริเวณริมน้ำ เติมไปด้วยเรือค้าข้าว ที่จอดเทียบท่าเพื่อขนถ่ายข้าวเปลือกลงสู่ ผู้้งฉาง ซึ่งมีอยู่ด้วยกันถึง 3 แห่ง เพื่อที่จะทำการขนส่งไปยังกรุงเทพมหานครและส่งออกไปยังต่างประเทศ

ที่มา สมพงษ์ ส่งศรี , 2550

ภาพที่ 4.8 นักศึกษาวาดภาพตามคำบอกเล่า

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2550

3. “คุณค่า” เศรษฐกิจ

จากจุดเริ่มต้นของการบุกเบิกผืนแผ่นดินทุ่งหลวงรังสิต การพัฒนาการปลูกข้าวในเขตนี้ได้ดำเนินสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ซึ่งนับว่าเป็นอาชีพที่ทำเงินที่ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจในด้านที่ดีมาตลอด ชุมชนคลอง 3 รังสิต จึงเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนการซื้อขายข้าวขนาดใหญ่

อย่างไรก็ตาม การทำนาในช่วงเวลาดังกล่าวก็ได้เกิดวิกฤตที่ชาวนาอพยพย้ายที่อยู่ออก เนื่องจากสภาพแวดล้อม ทำให้ผลผลิตจากการทำนาลดปริมาณน้อยลงจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.9 ชู้งเก็บข้าว กระบุงตวงข้าว โตะบดข้าวที่ใช้สำหรับทำขนม คือตัวแทนที่ยังคงหลงเหลืออยู่ที่แสดงถึงอดีตความเป็นชุมทางของเส้นทางค้าข้าวที่สำคัญของทุ่งหลวงรังสิต
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

4. “คุณค่า” เชิงประวัติศาสตร์

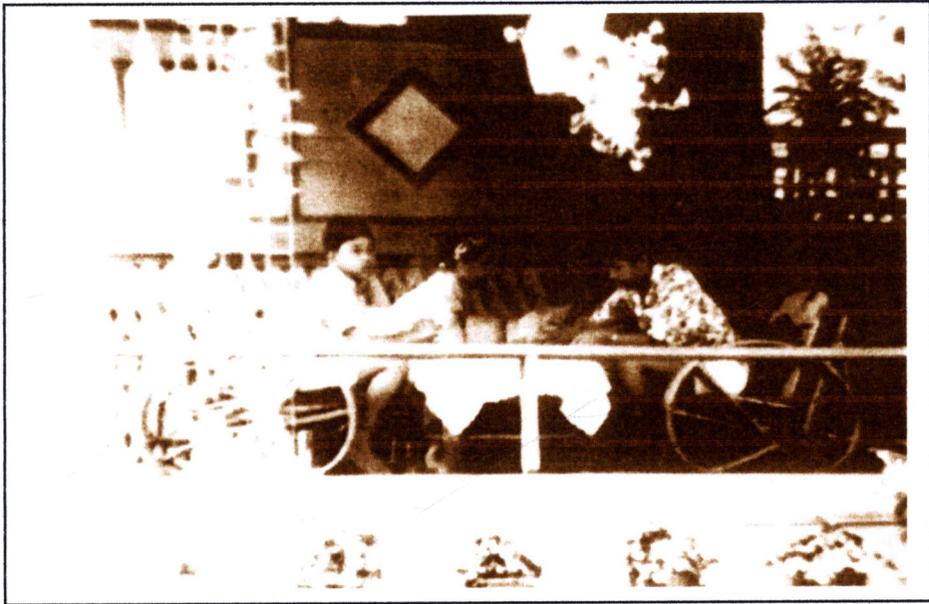
พื้นที่ชุมชนคลอง 3 มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การขุดคลองรังสิต และการถือครองที่ดินของเจ้าขุนมูลนายตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 จากการสืบค้นยังพบอีกว่า พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นบริเวณท้องคพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระราชวงศ์ เสด็จทรงพระตำราญทางเรืออยู่เป็นนิจ

ภาพที่ 4.10 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ขณะทรงพระสำราญภายในคลอง 3
ที่มา สุรภาพ สนิทวงศ์, 2552

ภาพที่ 4.11 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขณะทรงพระสำราญทรงดนตรี ภายในคลอง 3 รังสิต โดยมีมหาดเล็กพายเรือถวาย
ที่มา สุรภาพ สนิทวงศ์, 2553

ภาพที่ 4.12 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯและทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯเสด็จประทับ ณ. บ้านหม่อมหลวงบัว สนิทวงศ์
ที่มา สุรภาพ สนิทวงศ์, 2552

ภาพที่ 4.13 สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เมื่อครั้งเสด็จประพาสคลอง 3 รังสิต

ที่มา สุรภาพ สนิทวงศ์, 2552

4.2 ชุมชนคลอง 12 ลำลูกกา

4.2.1 สภาพทั่วไปและคุณค่าความงาม

ชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ในบริเวณจุดตัดของคลองสิบสองล่างและคลองหกวา ซึ่งในอดีตชุมชนนี้มีการค้าขายข้าวเป็นธุรกิจหลักของชุมชน โดยการล่องเรือไปตามคลองต่าง ๆ ในบริเวณทุ่งหลวงรังสิต ซึ่งคลองในบริเวณนี้สามารถเชื่อมต่อถึงกันได้หมด และหลักฐานอีกอย่างที่สำคัญคือการสร้างโรงสีข้าวและยุ้งเก็บข้าวไว้ริมคลอง ซึ่งจะพบได้ทั่วไปตามตลาดเก่าริมคลองอื่นๆในทุ่งหลวงรังสิต ซึ่งตำแหน่งของชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง ตั้งอยู่ที่ $13^{\circ}57'15.58''$ เหนือ $100^{\circ}51'46.88''$ ตะวันออก มีพื้นที่ 10 กว่าไร่ มีความยาวจากทางเข้าชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองไปจนถึงท้ายชุมชน 430 เมตร มีขอบเขตของชุมชนดังนี้

- ทิศเหนือ คีคคลองหกวา
- ทิศตะวันออก สิ้นสุดที่โรงสีข้าว
- ทิศใต้ คีคที่ว่างซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน
- ทิศตะวันตก สิ้นสุดที่โรงเรียนมูลนิธิการศึกษาประชาเจริญ

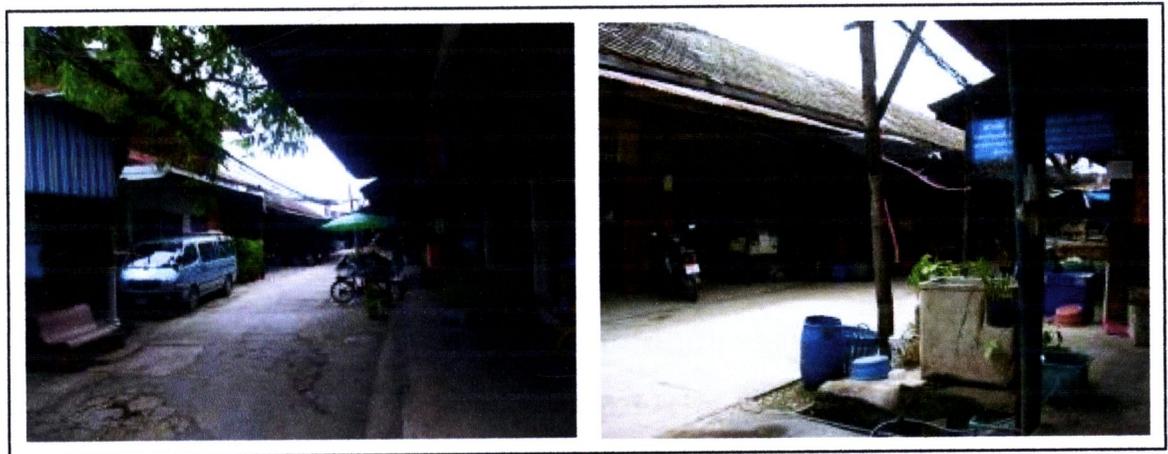
แผนที่ 4.2 แสดงตำแหน่งและที่ตั้งของชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง

ที่มา www.google.com , 2551

ภาพที่ 4.14 แสดง โรงเรียนมูลนิธิการศึกษาประชาเจริญ

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 4.15 บริเวณทางเข้าชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 4.16 โรงสีข้าวซึ่งปัจจุบันเป็นโรงเก็บไม้

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

1. การเข้าถึง

การเดินทางไปยังชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง นั้นเริ่มจากถนนรังสิต-นครนายกตรงมายังคลองสิบเอ็ด จากนั้นกลับรถแล้วขึ้นสะพานข้ามคลองรังสิต ตรงไปตามถนนเลียบคลองสิบเอ็ด ซึ่งเป็นทางไปสนามกอล์ฟลำลูกกา แล้วตรงมาจนถึงสามแยกซึ่งเป็นถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา เลี้ยวซ้ายตรงไปตามถนนจะผ่านวัดพระวิสุทธิวงศ์และโรงพยาบาลลำลูกกาซึ่งอยู่ทางด้านขวา ตรงไปจนเจอสามแยกแล้วเลี้ยวขวา ซึ่งมีป้อมตำรวจอยู่ตรงสามแยก จากนั้นตรงไปตามถนนจนขึ้นสะพานแล้วจึงเลี้ยวซ้ายเข้าไปในเทศบาลตำบลลำไทร จนไปถึง โรงเรียนมูลนิธิการศึกษาประชาเจริญก็จะพบทางเข้าตลาดร้อยปีคลองสิบสอง

แผนที่ 4.3 แผนที่การเดินทาง

ที่มา www.google.com, 2551

ภาพที่ 4.17 ภายในบริเวณเทศบาลตำบลลำไทร

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง, 2552

ภาพที่ 4.18 วัดพระวิสุทธิวงษ์

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง, 2552

ภาพที่ 4.19 สำนักงานเทศบาลตำบล

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง, 2552

2. ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการสำรวจลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่าพื้นที่ที่ตั้งของตลาดร้อยปีคลองสิบสอง เป็นพื้นที่เช่าของเอกชน โดยกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของกรมชลประทาน และบางส่วนเป็นที่ดินส่วนบุคคล

การใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะของอาคาร หรือกิจกรรมภายในชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง จากการสำรวจพบว่าบริเวณชุมชนเริ่มมีการเสื่อมโทรมของอาคารตามกาลเวลา ซึ่งจากการพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชน ทราบว่า ในเมื่อสมัยอดีต แต่เดิมนั้นมีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่นมาก เป็นตลาดขนาดใหญ่มีความสำคัญต่อชุมชนที่อยู่โดยรอบ ปัจจุบันผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไป ที่ทำการประกอบอาชีพเล็กๆน้อยๆ เช่นการขายของชำ ร้านกาแฟ ขายอาหารตามสั่ง ร้านเย็บผ้า เป็นต้น บรรยากาศโดยรอบของชุมชนจะเงียบ และชบเซา บ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้ถูกทิ้งรกร้าง มีสภาพที่เสื่อมโทรม เต็มไปด้วยขยะและหยากไย่ ไม่เหมาะสำหรับการใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือแม้แต่นบ้านเรือนที่ยังมีสภาพเดิมอยู่เจ้าของบ้านจะปล่อยให้แรงงานพม่าเข้ามาเช่าอยู่อาศัย หรือการใช้เป็นที่สำหรับเก็บของแต่ไม่มีผู้อยู่อาศัยอย่างไรก็ตามในบริเวณดังกล่าวยังเหลือเค้าโครงสภาพบ้านเรือนให้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตได้พอสมควร จากการสำรวจพบว่าจำนวนบ้านเรือนทั้งหมด สามารถแบ่งรูปแบบการใช้อาคาร ได้ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. อ้างอิงจากจำนวนห้อง	179	คูหา
2. อ้างอิงจากทะเบียนบ้านเลขที่	134	ครัวเรือน

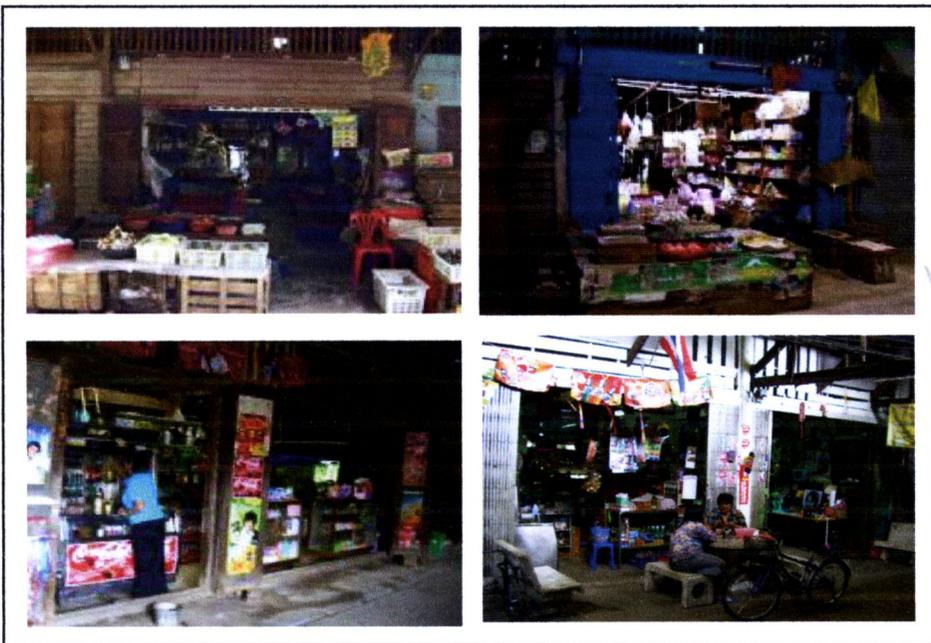
จากข้อมูลข้างต้นสามารถแยกประเภทของกิจกรรมในการใช้อาคารตามจริงออกเป็น 3 ประเภท

1. การใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย	57	ครัวเรือน
2. การใช้อาคารเพื่อการค้าขาย	23	ครัวเรือน
3. อาคารร้าง	54	คูหา

ภาพที่ 4.20 การใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.21 การใช้อาคารเพื่อการค้าขาย

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.22 สภาพอาคารรกร้างและทรุดโทรม

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.23 สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของตลาด

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

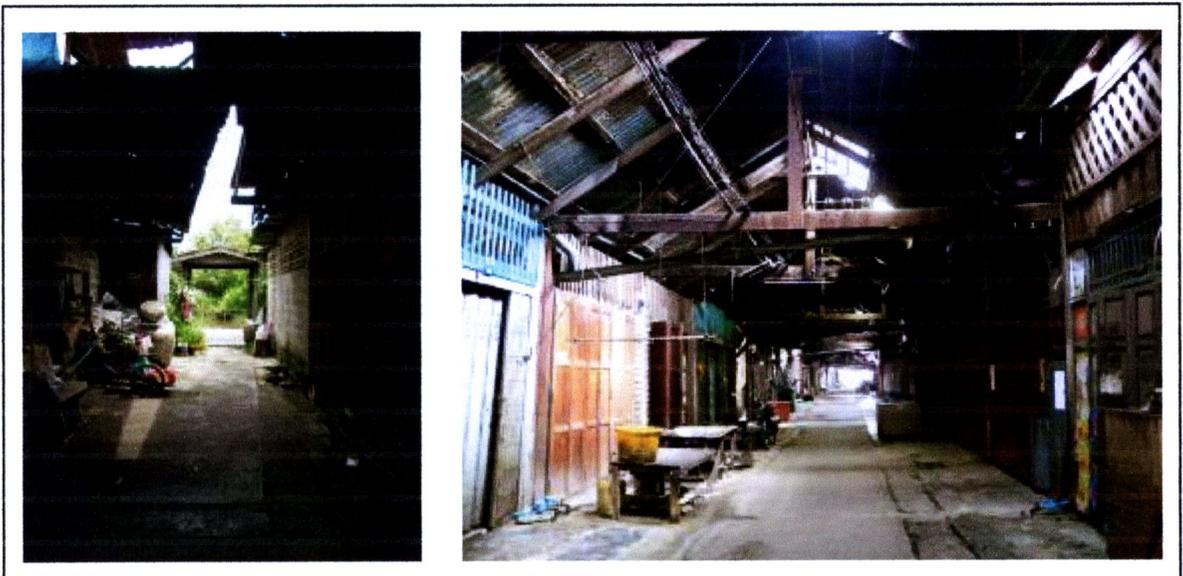

4.2.2 “ความงาม” สถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมนั้นเป็นสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นเรือนแถวยาว มีการใช้งานเป็นที่พักอาศัยและเพื่อการพาณิชย์ โครงสร้างและส่วนประกอบทำด้วยไม้ทั้งหมด บางคูหาได้สร้างเป็น 2 ชั้นหรือชั้นครึ่ง บางคูหาก็ก่อเป็นชั้นเดียวและใช้หลังคากระเบื้องว่าว

การวางผังนั้นแบ่งออกเป็นสองข้างมีทางเดินอยู่ตรงกลางและสร้างหลังคาคลุมบริเวณทางเดินซึ่งมีความกว้าง 5 เมตร แบ่งเป็นทางเดินกลาง 2 เมตร และที่ขายของบริเวณหน้าบ้านข้างละ 1.5 เมตร ความกว้างของแต่ละคูหา 3.5 เมตร โดยที่มีการเว้นทางเดินไว้สำหรับเดินลงไปที่ทำน้ำเป็นระยะ ประตูส่วนใหญ่เป็นประตูไม้แบบบานเฟี้ยม และมีการทำช่องลมระบายอากาศไว้เหนือประตู เป็นช่องลมไม้ระแนงธรรมดาไม่มีการแกะสลักลวดลายใด แต่ในปัจจุบันบางคูหาสามารถเปลี่ยนประตูเป็นประตูเหล็กเพื่อความปลอดภัย สำหรับคูหาใดที่สร้างเป็น 2 ชั้น ก็จะมีหน้าต่างชั้นบนเป็นหน้าไม้บานเปิดคู่ เป็นรูปแบบเช่นนี้ไปจนถึงท้ายตลาด ระหว่างตลาดนั้นมีสะพานไม้ใช้ข้ามคลองสิบสองเป็นจุดเชื่อมต่อของทั้งสองฝั่ง เรือนแถวที่คิดริมคลองจะมีการสร้างเลี้ยวขึ้นไปในน้ำและทำน้ำสำหรับนั่งพักผ่อน ส่วนชั้นบนเป็นระเบียงเปิดโล่ง

ในปัจจุบันนี้บางคูหาก็ไม่มีผู้อยู่อาศัย บ้างก็ใช้เป็นที่เก็บของ ปล่อยให้เช่า หรือปล่อยให้ร้างไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่จะปล่อยให้ชุมชนประวัติศาสตร์ต้องสลายไป สมควรที่จะช่วยกันฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ มิใช่ปล่อยให้ไม่มีคนอยู่หรือพังสลายไปแล้วจึงค่อยมาอนุรักษ์ภายหลัง ก็คงจะฟื้นฟูได้แค่เพียงสิ่งก่อสร้างแต่ขาดชีวิตของชุมชนไป

ภาพที่ 4.24 ทางเดินไปทำน้ำ
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.25 สภาพภายในตลาด
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.26 ประตูเหล็กที่สร้างขึ้นใหม่

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.27 ประตู หน้าต่าง ไม้แบบเดิม

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

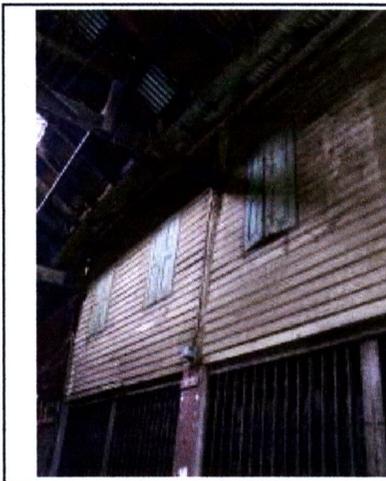
ภาพที่ 4.28 หลังคากระเบื้องว่าว และช่องลม

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.29 สภาพอาคารบางคูหาที่สุพัง

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.30 หน้าต่างชั้นสอง

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.31 ผนังไม้ฉลุสายบริเวณสะพาน

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.32 บริเวณสะพานข้ามคลองตึบสอง

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.33 เรือนแถวริมฝั่งคลอง

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.34 บริเวณคลองหกวา
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

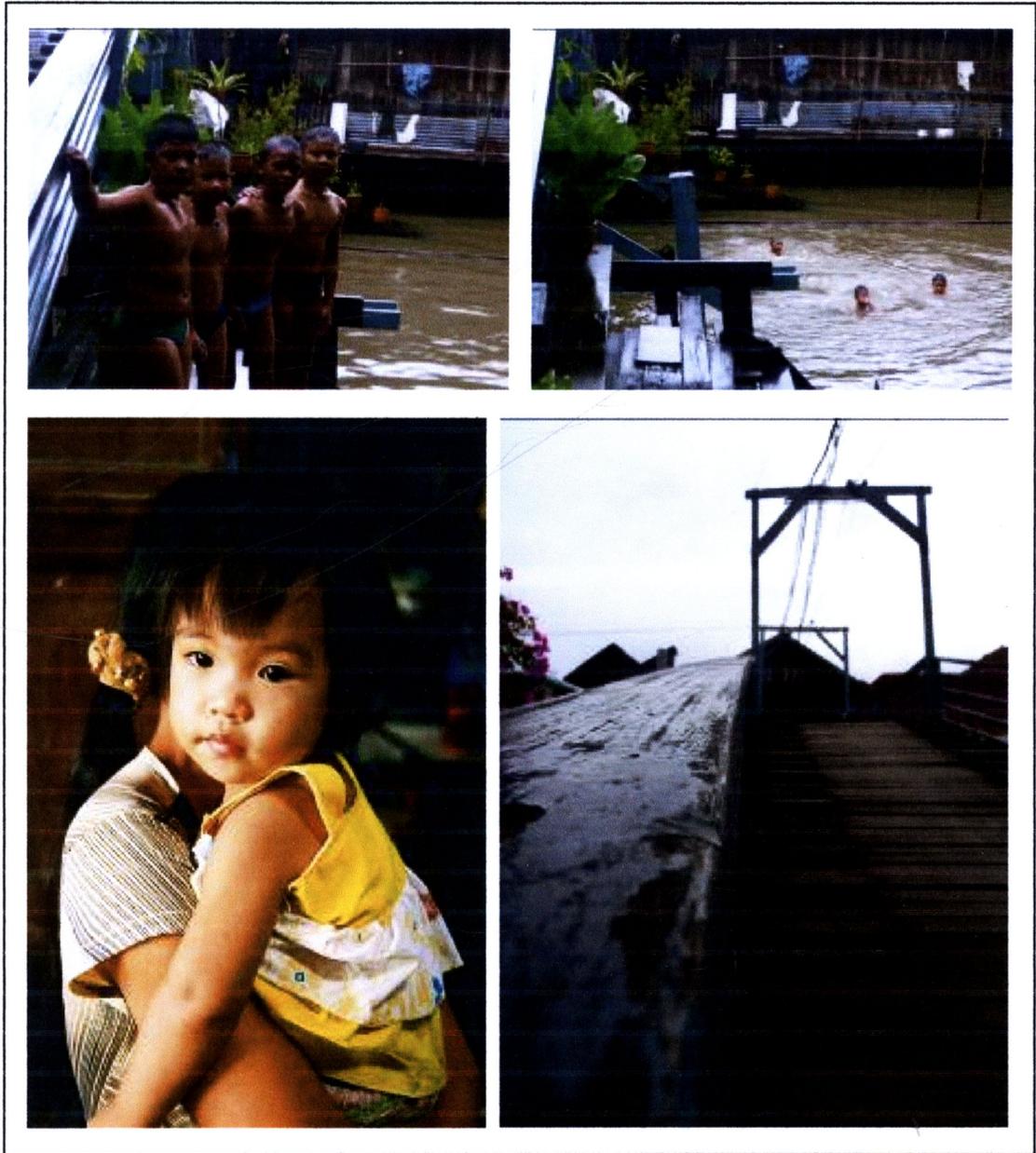
ภาพที่ 4.35 จุดเชื่อมต่อสองฝั่งคลอง
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

4.2.3 วิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน

วิถีชีวิตของคนในชุมชนในสภาพปัจจุบัน ในบางส่วนยังใช้ชีวิตที่เรียบง่าย และผูกพันกับริมฝั่งคลอง แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไป ภาพของเด็กๆที่เล่นน้ำ การพบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน การรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด สภาคาเฟ่ และรอยยิ้มของผู้คนยังคงมีให้เห็น ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการรักและหวงแหนในถิ่นเกิดและวัฒนธรรมการเป็นอยู่ได้ดี

ภาพที่ 4.36 - 4.37 การให้ความร่วมมือของนายกเทศบาลและคนชุมชน การให้และมิตรไมตรีจากผู้ใหญ่ในชุมชน
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.38 วิถีชีวิตและความผูกพันริมฝั่งคลองของเด็กๆ

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.39 สภาร้านกาแฟโบราณภายในชุมชน

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

4.2.4 การวิเคราะห์ ตัวตน อัตลักษณ์ คุณค่า

จากกระบวนการการศึกษาถึงรูปแบบ พบว่าลักษณะชุมชนบริเวณตลาดร้อยปีคลองสิบสอง มีพื้นฐานเศรษฐกิจอยู่ในภาคการเกษตรและการค้า ที่สำคัญคือการค้าข้าว ซึ่งแต่เดิมอาศัยการขนส่งทางน้ำ เป็นสำคัญ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชุมชนจากชุมชนน้ำมาเป็นชุมชนบก จึงทำให้ชุมชนเดิมเสื่อมโทรมลงเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการได้อย่างสะดวก ทำให้ทางคณะผู้จัดทำวิจัยค้นพบและสามารถนำมาวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ปัจจุบันทั้งข้อดี และข้อเสีย ของชุมชน โดยได้ทำการพิจารณาแยกในด้านต่างๆของชุมชน ได้ดังนี้

1. จุดแข็งด้านคุณค่าในงานสถาปัตยกรรมภายในชุมชน (Strengths)

จากการศึกษาชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองลำลูกกา มีลักษณะของชุมชนที่โดดเด่นและเป็นจุดแข็ง ในเรื่องของ “คุณค่างานสถาปัตยกรรม” เป็นลักษณะทางสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 เรือนแถวยาว มีการใช้งานเป็นที่พักอาศัยและเพื่อการพาณิชย์ โครงสร้างและส่วนประกอบทำด้วยไม้ทั้งหมด บางคูหาได้สร้างเป็น 2 ชั้นหรือชั้นครึ่ง บางคูหาก็ก่อเป็นชั้นเดียวและใช้หลังคากระเบื้องว่าว ภาพรวมแล้วถือว่าสภาพการใช้งานยังดีมาก รวมทั้งในเรื่องของการวางผังภายในชุมชนคือ การวางผังนั้นแบ่งอาคาร ออกเป็นสองข้างมีทางเดินอยู่ตรงกลางและสร้างหลังคาคลุมบริเวณทางเดินซึ่งมีความกว้าง 5 เมตร แบ่งเป็นทางเดินกลาง 2 เมตร และที่ขายของบริเวณหน้าบ้านข้างละ 1.5 เมตร ความกว้างของแต่ละคูหา 3.5 เมตร และมีการเว้นช่วงทางเดินไว้สำหรับเดินลงไปที่ทำน้ำเป็นระยะๆ มีการเว้นช่วงของอาคารทุก 12-15 คูหา โดยประมาณ ซึ่งทำให้การใช้งานไม่คับซอ้น และเป็นจุดพักเพื่อการผ่อนคลาย ไม่เกิดการนำเบ้อเก็นไปขณะเดินในชุมชน ซึ่งทำให้การใช้งานไม่คับซอ้น และเป็นระเบียบ

ภาพที่ 4.40 ลักษณะของบ้านเรือนแถวที่ทำด้วยไม้ทั้งหมดและบางหลังสร้างเป็น 2 ชั้นหรือชั้นครึ่ง
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.41 ลักษณะของอาคารที่แบ่งเป็น 2 ข้างมีทางเดินอยู่ตรงกลางบริเวณทางเดินมีหลังคาคลุมตลอดทางเดินซึ่งมีความกว้าง 5 เมตรแบ่งเป็นทางเดินกลาง 2 เมตร
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.42 การเว้นช่วงทางเดินไว้สำหรับเดินลงไปที่ทำน้ำเป็นระยะๆ เป็นจุดพักเพื่อการผ่อนคลาย ไม่เกิดการนำเปื้อน
เกินไปขณะเดินในชุมชน
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.43 การใช้วัสดุอาคารแบบเก่า หลังคากระเบื้องว่าว ช่องลมที่ทำจากไม้ หรือลวดลวดที่ประณีต ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

2. จุดอ่อนภายในชุมชน (Weakness)

จากการศึกษาและสำรวจ ทางคณะผู้วิจัยพบว่าการใช้วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนมาก กล่าวคือ จากเดิมที่มีการอยู่อาศัยอย่างหนาตา แต่ในปัจจุบันมีคนอาศัยในชุมชนจำนวนน้อย ส่วนมากจะเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ วัยกลางคนขึ้นไป และมีจำนวนครัวเรือนที่น้อย ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการใช้ประโยชน์อาคาร การใช้อาคารเพื่อเก็บของ ปล่อยให้ทรุดโทรม เต็มไปด้วยหยากไย่ ไม่มีผู้อยู่อาศัย บางกรณีให้มีการเช่าอาคารกับแรงงานต่างด้าว จึงทำให้ขาดความเข้มแข็งของคนในชุมชนเองที่ขาดการรวมกลุ่มกัน ใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ซึ่งในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มคนเพียง 2-3 ครัวเรือนเท่านั้นที่ยังเห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ และมีการรวมกลุ่มเพื่อที่จะอนุรักษ์ชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนเพียงเล็กน้อยไม่สามารถขับเคลื่อนชุมชนให้มีการพัฒนาหรืออนุรักษ์ชุมชนได้ ทั้งที่ชุมชนมีศักยภาพในด้านสถาปัตยกรรมมาก

ภาพที่ 4.44 อาคารที่ถูกปิดลงใช้แค่เก็บของ ไม่มีผู้อยู่อาศัย ทำให้บรรยากาศภายในชุมชนเงียบมาก
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.45 อาคารที่รกร้าง ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เต็มไปด้วยหยากไย่
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

3. ด้านโครงสร้างพื้นฐานภายนอกที่เป็นโอกาสต่อของชุมชน (Opportunity)

1. ด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น จากการลงพื้นที่และการประสานงานได้รับความช่วยเหลือและแรงสนับสนุนทางหน่วยงานเทศบาลตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา เป็นอย่างดีและได้ทราบถึงกระบวนการการทำงานและการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ

- เทศบาลตำบลลำไทร มีนายกเทศมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ทำให้ประสิทธิภาพทางการบริหาร โดยส่วนตัวท่านนายกเทศมนตรีเดิมเป็นคนในพื้นที่ของชุมชน

- เทศบาลตำบลลำไทร ได้ให้ความสำคัญของชุมชน โดยก่อตั้งชุมชนในเขตเทศบาลทั้งสิ้น 4 ชุมชน เพื่อเป็นหน่วยงานที่ประสานงานระหว่างประชาชนกับเทศบาล

- แนวความคิดของทางหน่วยงานต่อทัศนคติที่มีต่อชุมชน โดยทางหน่วยงานเทศบาลตำบลลำไทร มีโครงการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่พื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยการจัดสร้างตลาดน้ำ ซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาเทศบาลตำบลสามปี (พ.ศ. 2552 - 2554) เทศบาลตำบลลำไทรอีกด้วย

ภาพที่ 4.46 การได้รับความร่วมมือจากทางท่านนายกเทศบาลตำบลลำไทร ด้านข้อมูล และแนวทางการพัฒนาชุมชนที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน จากสภาพที่ตั้งของชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองลำลูกกา ทำให้เป็นผลดีต่อชุมชนหลายด้านด้วยกัน เช่น

- มีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ 3 สาย ที่เอื้อต่อการเข้าถึงชุมชน คือ

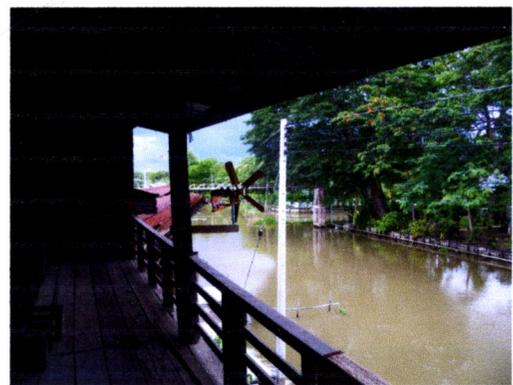
- ถนนพหลโยธิน – ลำลูกกา เป็นถนนที่สามารถใช้เป็นเส้นทางลัดไปยังจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดนครนายกได้

- ถนนลำไทรพัฒนา – หนองจอก เป็นถนนที่สามารถใช้เป็นเส้นทางลัดไปเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานครได้

- ถนนลำไทรพัฒนา – ลำลูกกา เป็นถนนที่สามารถใช้เป็นเส้นทางไปอำเภอธัญบุรีได้
- เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ พื้นที่ในเขตเทศบาลส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สีเขียว การประกอบอาชีพจึงเป็นอาชีพเกษตรกรรมและการค้าขายเป็นส่วนใหญ่
- การให้บริการด้านสังคมภายในเขตเทศบาลมีโรงพยาบาลลำลูกกา และสถานีตำรวจนครบาลคลองสิบสองที่ได้มาตรฐาน

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่มีคลอง จำนวน 2 สายไหลผ่านคือคลอง 12 และคลองหกวา ซึ่งจุดตัดของคลองทั้งสองอยู่ในบริเวณตลาดร้อยปีคลองสิบสอง

ภาพที่ 4.47 จุดตัดของคลอง 2 สาย ระหว่างคลอง 12 และคลองหกวา
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

ภาพที่ 4.48 บรรยากาศของคลอง 12 มุมมองจากบ้านริมน้ำไปยังจุดตัด
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

4. อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน (Threat)

จากการสำรวจและศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนเกิดจากภายในตัวชุมชนเอง และเกิดจากสภาพภายนอก ซึ่งสามารถพิจารณาได้หลายด้านด้วยกัน คือ

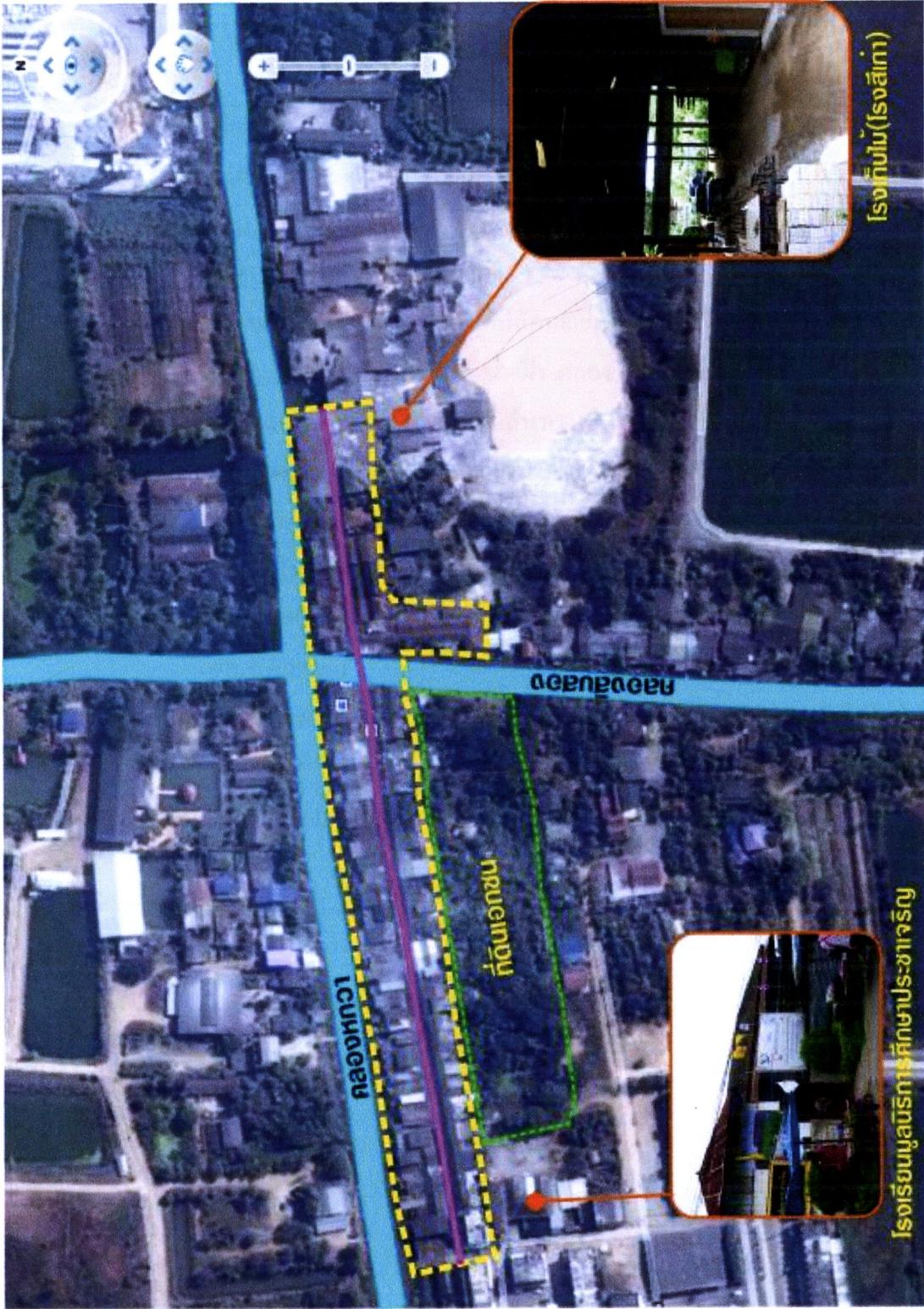
- การขาดกิจการด้านการบริการสาธารณะ เช่น รถโดยสารประจำทางที่สามารถเข้าถึงชุมชน ไฟฟ้า ประปา และการสื่อสารยังกระจายตัวไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่
- การขาดงบประมาณและเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารงานด้านการบริการสาธารณะ
- ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม จากหน่วยงานของรัฐอย่างจริงจัง
- ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน
- เนื่องจากสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยติดริมฝั่งคลอง อาจจะทำให้เกิดน้ำเน่าเสียได้ที่เกิดจากการปล่อยสิ่งปฏิกูลลงสู่ลำคลอง

จากการศึกษาในส่วนของ ตัวคน อัตลักษณ์ คุณค่าที่ผ่านมา สิ่งที่ค้นพบเมื่อวิเคราะห์พื้นที่ชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองลำลูกกา ทั้งจากการร่วมเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองลำลูกกา นั้นทำให้ได้พบว่าในการที่ชุมชนเก่าที่ซบเซาลงไปแล้ว จะฟื้นฟูกลับมาและได้รับการอนุรักษ์ในทางที่เหมาะสม ทั้งมีความยั่งยืนในการดำรงอยู่นั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ อันถือเป็นผลอันสำคัญที่ได้ค้นพบในงานวิจัยนี้ คือปัจจัยเรื่อง คุณค่า คุณภาพและอนาคต ของชุมชนเอง

ในการที่จะบ่งบอกว่าชุมชนนั้นๆมีศักยภาพเพียงพอหรือไม่ในการอนุรักษ์นั้น ย่อมต้องเกิดจากการศึกษาถึงสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา รากเหง้าว่าชุมชนนั้นๆ มีพื้นฐานสืบต่อเนื่องกันมายาวนานเพียงใด มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ใดๆที่ผ่านมาในสังคม ซึ่งด้วยความเป็นมาอันยาวนานของชุมชนนั้น ก็จะเป็นตัวกำหนดถึงลักษณะทางกายภาพ สภาพชุมชน และคุณค่าในงานสถาปัตยกรรมอันเป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติ ที่เป็นรูปธรรมในการประเมินศักยภาพของชุมชนนั้นๆ ส่วนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นอีกส่วนสำคัญของหลักฐานที่แสดงถึงคุณค่าของชุมชน อันแสดงได้จากความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาในชุมชนในท้องถิ่นอาจแสดงได้ด้วย ลักษณะทางศิลปกรรม การประกอบอาชีพต่างๆหรืออาหารประจำถิ่นนั้นๆ ซึ่งทั้งหมดนี้จะแสดงออกมาในตัวคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ผ่านอัตลักษณ์ตัวตนของคนในท้องถิ่นอันแสดงออกถึงความภาคภูมิใจ ความรักในชุมชนของตน ซึ่งสิ่งทีพบในชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง ลำลูกกา นั้นแม้ว่าการขาดความเข้มแข็งของคนในชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ชุมชน เนื่องมาจากการย้ายถิ่นฐาน และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง และสถานการณ์เศรษฐกิจในชุมชน แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณาคูณาค่าด้านอื่นแล้วเมื่อศึกษาจะพบถึง “คุณค่าของงานสถาปัตยกรรม” ที่มีสภาพ โครงเดิมที่สมบูรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งก็สามารถแสดงออกเป็นอัตลักษณ์ตัวตนของคนในชุมชนที่มีให้พบเห็นได้.

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนนั้น จะดำเนินไปอย่างเข้มแข็งมีทิศทางที่มีประสิทธิภาพนั้น เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทั้งชุมชน ก็ด้วยการกำหนดประเด็นร่วมเป็นเป้าหมายในการพัฒนา และแผนการพัฒนา ซึ่งควรเป็นไปในรูปแบบของการไปอย่าง “มีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น” ภาควิชาการ และภาครัฐ ซึ่งทิศทางการพัฒนาดังกล่าว ก็จะสอดคล้องกับคุณค่าและคุณภาพของสังคมนั้นๆ และช่วยตอบสนองกับความต้องการของสังคมในประเด็นที่ขาดหายไป ซึ่งแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่เกิดขึ้นในแนวทางนี้ จะเป็นตัวการกำหนดอนาคตของท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างยั่งยืน รักษาทั้งคุณค่า และคุณภาพของสังคมนั้นๆ ในส่วนพื้นที่ชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสองลำลูกกา นั้นแม้ว่าทิศทางดังกล่าวยังห่างไกลจากการสรุปอย่างไรก็ตามคุณภาพของงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่ายังสามารถเป็นแรงกระตุ้นให้มีการขับเคลื่อนและการพัฒนาในทิศทางที่ดีได้ แต่จากผลการวิจัยเบื้องต้นและการศึกษาโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูในลักษณะเดียวกัน ก็ทำให้เห็นผลเบื้องต้นของทิศทางการพัฒนาไม่ว่า การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวตลาดริมน้ำ แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตในท้องถิ่น หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีชีวิต

ภาพที่ 4.49 จินตภาพโดยรวมของชุมชนตลาดเก่าร้อยปีคลองสิบสอง ลำลูกกา

ที่มา www.google.com, 2551

4.2.5 หลักการวิเคราะห์จินตภาพภายในชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง ลำลูกกา

จินตภาพของเมือง คือ ภาพโดยรวมที่อยู่ในใจของคนส่วนใหญ่ โคนพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพ หรือวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและธรรมชาติของจิตวิทยา ได้แบ่งภาพลักษณะเหล่านี้ออกเป็น 5 ลักษณะด้วยกัน คือ

- **เส้นทาง** คือ ตัวบอกถึงช่องทางที่บุคคลใช้ในการสัญจรไปมา เช่น ถนน ทางรถไฟ ทางเดินเท้า ซึ่งมีอำนาจมากที่สุดในระบบจินตภาพของเมือง เพราะชาวเมืองสามารถเห็นส่วนต่างๆของเมืองขณะเคลื่อนที่ไปตามเส้นทางและเกิดการสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆขณะเดินทาง
- **เส้นขอบ** คือ องค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นเส้นซึ่งไม่ใช่เป็นเส้นทางแต่เป็นเส้นแบ่งอาณาเขตระหว่างพื้นที่ เช่น ชายฝั่ง คลอง คลองคูเมือง ถนน ทางรถไฟ
- **ชุมทาง** คือ จุดศูนย์กลางของเส้นทางเช่น ลี่แยก ชุมทางสถานีขนส่ง จุดพักเปลี่ยนยานพาหนะ เป็นจุดเด่นของย่าน ซึ่งชุมทางทำหน้าที่เป็นเหมือนสัญลักษณ์ โดยมีความสัมพันธ์กับเส้นทาง คือ เป็นสถานที่ที่เส้นทางมาบรรจบกัน หรือ พบกัน
- **ย่าน** เป็นบริเวณที่มีขนาดปานกลางถึงขนาดใหญ่ของเมืองที่มีเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะเฉพาะร่วมกันบางอย่างของบริเวณนั้น เช่น ย่านการค้า ย่านการศึกษา ย่านที่พักอาศัย
- **จุดหมายตา** เป็นจุดอ้างอิง เช่นเดียวกับชุมทางแต่ไม่สามารถเข้าไปใช้ได้เหมือนชุมทาง โดยทำหน้าที่เป็นสิ่งทางกายภาพที่แตกต่างจากสิ่งแวดล้อม หรือ ทำหน้าที่หมายสามารถใช้ออกทิศทางได้

จากหลักการข้างต้น สามารถนำมาวิเคราะห์จินตภาพของชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง ลำลูกกา ได้ ดังนี้

เส้นทาง ภายในชุมชน มีลักษณะของเส้นทางที่ชัดเจนซึ่ง ตั้งอยู่ตรงกลางชุมชนใช้เป็นตัวแบ่งอาคารออกเป็นสองข้าง มีหลังคาคลุมตลอดสาย สภาพการใช้งานในปัจจุบันเป็นคอนกรีต มีความกว้างโดยประมาณ 5 เมตร

ภาพที่ 4.50 ลักษณะของเส้นทางภายในชุมชน

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552

เส้นขอบ การแบ่งขอบเขตของชุมชน จากทางเข้าชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง ไปจนถึงท้ายชุมชน 430 เมตร ลักษณะของเส้นขอบใช้คลอง และแนวของเรือนแถวเป็นตัวกำหนด ซึ่งมีขอบเขตของชุมชนดังนี้

- ทิศเหนือ	ติดคลองหกวา
- ทิศตะวันออก	สิ้นสุดที่โรงสีข้าว
- ทิศใต้	ติดที่ว่างซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน
- ทิศตะวันตก	สิ้นสุดที่โรงเรียนมูลนิธิการศึกษาประชาเจริญ

ชุมทาง ภายในพื้นที่ยังไม่ปรากฏลักษณะชุมทางที่ชัดเจนจึงไม่สามารถสรุปได้

ย่าน ภายในพื้นที่ยังไม่ปรากฏลักษณะย่านที่ชัดเจนจึงไม่สามารถสรุปได้

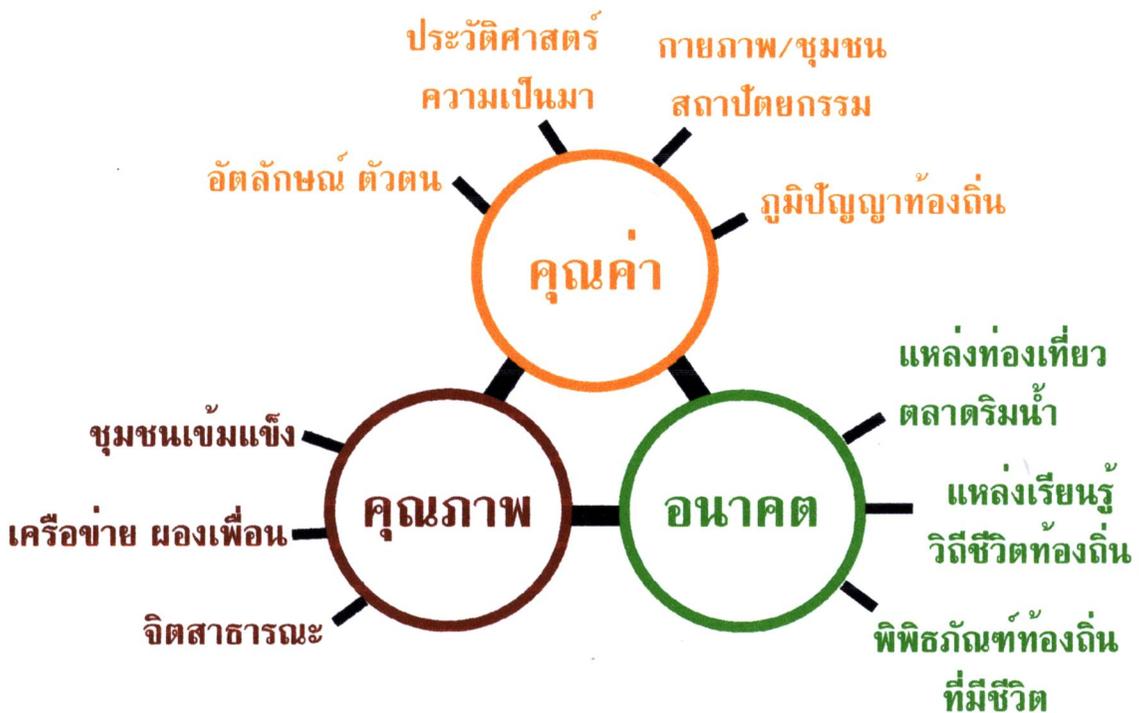
จุดหมายตา ภายในพื้นที่ยังไม่ปรากฏจุดหมายตาที่ชัดเจนจึงไม่สามารถสรุปได้

จากการวิเคราะห์หลักการจินตภาพของเมืองสรุปได้ว่า ภายในชุมชนตลาดร้อยปีคลองสิบสอง ถ้าลูกกานี้ยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญอีก 3 ประการได้แก่ ชุมทาง ย่าน และจุดหมายตา หากมีการเพิ่มองค์ประกอบที่ขาดไป จะทำให้ชุมชนมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น

4.2.6 บทสรุปและเสนอแนะจากกรณีศึกษาชุมชนตัวอย่าง

จากสิ่งที่คณะผู้วิจัยค้นพบ ทั้งจากการร่วมเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาชุมชนตลาดเก่าริมน้ำคลอง 3 รังสิตและชุมชนตลาดร้อยปีคลอง 12 เป็นการแสดงให้เห็นถึง อัตลักษณ์ของชุมชน ที่รวมเอาลักษณะเฉพาะ ทั้งทางด้านกายภาพ ได้แก่ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และลักษณะทางสถาปัตยกรรม ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ รูปแบบของวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมชาวน้ำ ที่แสดงออกในรูปของความเชื่อ อาหารการกิน และการดำเนินชีวิต ลักษณะทางเศรษฐกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้าว ย่านการค้า ริมน้ำ และศูนย์กลางการขนส่งข้าวเปลือก คณะผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในหลายด้าน และพบว่า ชุมชนที่มีคุณภาพ ตระหนักถึงคุณค่าในตัวเอง และมีเครือข่ายพ้องเพื่อนที่มีความเข้มแข็ง สามารถที่จะผลักดันให้เกิดการกำหนดอนาคตของตนเองได้อย่างชัดเจน และนำไปจัดทำแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนได้อย่างมีเอกภาพ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ อันถือเป็นผลอันสำคัญที่ได้ค้นพบในงานวิจัยนี้ คือปัจจัยเรื่อง คุณค่า คุณภาพและอนาคต ของในแต่ละชุมชน

แผนภูมิที่ 4.1 กรอบแนวคิดองค์ประกอบในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

1. คุณค่าของชุมชน

ในการที่จะบ่งบอกว่าชุมชนนั้นๆมีศักยภาพเพียงพอหรือไม่ในการอนุรักษ์นั้น ย่อมต้องเกิดจากการศึกษาถึงสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา รากเหง้าว่าชุมชนนั้นๆ มีพื้นฐานสืบต่อเนื่องกันมายาวนานเพียงใด มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ใดๆที่ผ่านมาในสังคม ซึ่งด้วยความเป็นมาอันยาวนานของชุมชนนั้น ก็จะเป็นตัวกำหนดถึงลักษณะทางกายภาพ สภาพชุมชน และคุณค่าในงานสถาปัตยกรรมอันเป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติ ที่เป็นรูปธรรมในการประเมินศักยภาพของชุมชนนั้นๆ ส่วนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นอีกส่วนสำคัญของหลักฐานที่แสดงถึงคุณค่าของชุมชน อันแสดงได้จากความรู้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาในชุมชนในท้องถิ่นอาจแสดง ได้ด้วย ลักษณะทางศิลปกรรม การประกอบอาชีพต่างๆหรืออาหารประจำถิ่นนั้นๆ ซึ่งทั้งหมดนี้จะแสดงออกมาในตัวคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ผ่านอัตลักษณ์ตัวตนของคนในท้องถิ่นอันแสดงออกถึงความภาคภูมิใจ ความรักในชุมชนของตน ซึ่งสิ่งที่พบในชุมชนคลอง 3 นั้นแม้ว่าคุณค่าในทางสถาปัตยกรรมจะมีให้เห็นน้อย ก็เนื่องมาจากรูปแบบสถาปัตยกรรมอันใช้วัสดุธรรมชาติในการปลูกสร้าง ซึ่งมีอายุการใช้งานอันจำกัด และด้วยเหตุผลเกี่ยวเนื่องจากรรมสิทธิ์ที่ดิน ผู้พักอาศัยจึงขาดความมั่นใจในการจะลงทุนปรับปรุง บำรุงรักษาอาคารบ้านเรือนของตนได้เต็มที่ แต่กับคุณค่าด้านอื่นแล้วเมื่อศึกษาจะพบถึง “ความมั่นคงทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในแทบทุกด้าน ซึ่งส่วนหนึ่งก็แสดงออกเป็นอัตลักษณ์ ตัวตนของคนในชุมชนที่มีให้เห็นได้

2. คุณภาพของสังคม

ถ้าเปรียบคุณค่าของชุมชนเป็นร่างกาย คุณภาพก็คือโลหิตที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงร่างกาย ถ้าไหลเวียนด้วยดี มีความเข้มแข็ง ก็ย่อมทำให้ร่างกายแข็งแรง แสดงออกได้อย่างกระฉับกระเฉง ในส่วนคุณภาพของสังคมนั้น ในงานวิจัยนี้มุ่งพิจารณาในด้านคุณภาพของคน ทั้งในชุมชน และคนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ด้านคุณภาพของชุมชนที่เข้มแข็งจะแสดงออกได้ด้วยคนและสังคมในชุมชน ที่ร่วมกันดูแลสนใจเอาธุระ ในเรื่องส่วนรวม และร่วมดูแลซึ่งกันและกัน มีความอบอุ่นกลมเกลียว มีจิตอันเป็นสาธารณะ ซึ่งคุณสมบัติที่ดีดังกล่าว และด้วยรากเหง้าที่สืบต่อมาช้านานก็ย่อม ดึงดูด ต่อยอดเพื่อนพ้อง ญาติมิตร มาร่วมสนใจดูซึ่งกันและกันอันเป็นเหมือนภูมิคุ้มกันในสังคมอันเข้มแข็ง สามารถป้องกันคลี่คลายปัญหาและสิ่งไม่ดีที่จะเข้ามาในสังคม ซึ่งคุณสมบัติเช่นนี้ ไม่อาจสร้างได้ด้วยเงินหรือการลงทุนใดๆ นอกจากตัวสังคมและรากเหง้าความเป็นมาในชุมชนเอง ซึ่งในพื้นที่ศึกษาชุมชนคลอง 3 นั้นคุณภาพที่ได้กล่าวมา ดูเป็นจุดแข็งอันสำคัญของชุมชน ซึ่งเมื่อยิ่งประสบกับปัญหาาร่วมกันแล้ว (ปัจจุบันตัวชุมชนกำลังประสบกับปัญหาการไล่รื้อ) คุณสมบัติดังกล่าวยิ่งแสดงออกอย่างเข้มแข็งขึ้น ญาติและมิตรสหายต่างเข้ามาร่วมมือดูแลชุมชน ทางคณะผู้วิจัยจึงได้พิสูจน์ถึงกรอบแนวคิดสามประสาน ชุมชน รัฐและวิชาการ ซึ่งก็ได้แสดงผลออกมาอย่างชัดเจน แสดงแนวโน้มในการคลี่คลายปัญหาที่มากกระทบให้ลดลงได้

3. อนาคตของท้องถิ่น

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนนั้น จะดำเนินไปอย่างเข้มแข็งมีทิศทาง เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทั้งชุมชน ก็ด้วยการกำหนดประเด็นร่วมเป็นเป้าหมายในการพัฒนา ซึ่งก็ควรค่อยๆพัฒนาไปอย่าง “มีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น” ภาควิชาการ และภาครัฐ ซึ่งทิศทางการพัฒนาดังกล่าว ก็จะสอดคล้องกับคุณค่าและคุณภาพของสังคมนั้นๆ และช่วยตอบสนองกับความต้องการของสังคมในประเด็นที่ขาดหายไป ซึ่งแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่เกิดขึ้นในแนวทางนี้ จะเป็นตัวการกำหนดอนาคตของท้องถิ่นให้เป็นอย่างยั่งยืน รักษาทั้งคุณค่า และคุณภาพของสังคมไว้